

Mijn vulpen is een beter wapen

BRON: De Ware Tijd, 23 juni 2011

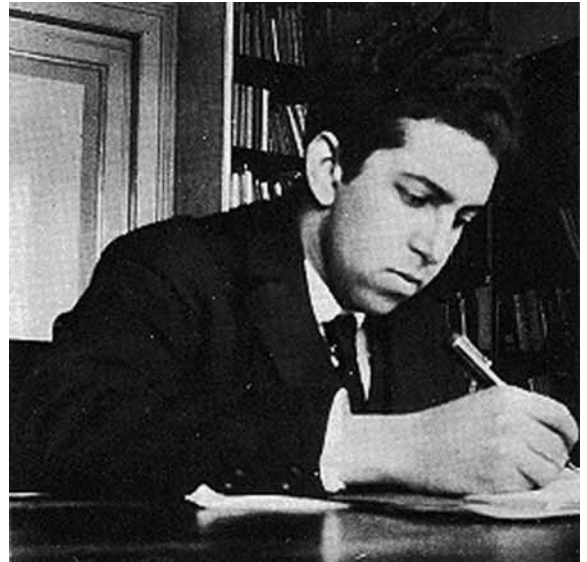
Recensie door: Els Moor

De sfinx van Spanje; Beschouwingen van een ooggetuige van Albert Helman (1903) verscheen in 1937 bij uitgeverij Nijgh & Van Ditmar te Rotterdam. Dit jaar, 2011, kwam de tweede druk uit bij uitgeverij Schokland in De Bilt, Nederland. Van Michiel van Kempen schreef het nawoord, 'Partijloze partijganger, Lou Lichtveld/ Albert Helman in Spanje'.

Lou Lichtveld/ Albert Helman had zich in 1932 met zijn gezin vanuit Nederland in Spanje gevestigd. In Nederland schreef hij voor het 'progressief katholieke' tijdschrift *De Gemeenschap*, maar binnen die katholieke progressiviteit was er toch een censor die namens het bisdom de jonge Helman op de vingers tikte. Hij koos toen voor Spanje om de daar steeds meer oplopende politieke spanningen te verslaan voor de *Nieuwe Rotterdamse Courant* en *De Groene Amsterdammer*. Zijn sympathieën voor extreem links, communisten en anarchisten, kregen ruimte. In Spanje koos hij tijdens de opstanden en de burgeroorlog de zijde van de Republikeinen in het algemeen, niet voor een speciale groep onder die sterk verdeelde partij in het conflict met de uiterst rechtse fascistische nationalisten.

Als in 1936 de burgeroorlog uitgebroken is, reist Albert Helman mee met een militaire groep van de Republikeinen, die dan nog het gezag over het land hebben, van Barcelona naar Aragón om strijd te gaan leveren tegen het fascistische leger onder leiding van generaal Franco. Na zijn overwinning in 1939 zal Franco tot 1975 aan de macht blijven in Spanje, waarna er geen republiek kwam, maar opnieuw het koningshuis. In die dertiger jaren was er maar één ideaal land volgens Franco: het Zuid-Amerikaanse Paraguay, waar indianen tot vrome christenen gemaakt waren, een 'Staat Gods'.

Spanje had een diep gewortelde christelijke, Rooms-katholieke cultuur. Tijdens de opstanden werden de

linkse Republikeinen niet alleen anti-godsdienstig, maar ze vernielden 160 kerken en veel religieuze kunstwerken. Priesters werden vaak slachtoffers van hun haat. Deze extreme afwijzing richtte zich niet zozeer tegen het geloof, maar tegen de manier waarop de kerk altijd samen met het officiële gezag van het land de macht had uitgeoefend. De eeuwenlange inquisitie heeft een odium op het land gelegd: de talloze ketter- en heksenverbrandingen en de vele procedures over de 'reinheid' van bloed van joden en muzelmanen. In latere eeuwen is het er niet echt beter op geworden.

'Naar het front van Aragón' is de titel van hoofdstuk V van *De sfinx van Spanje*. Daarin beschrijft Helman deze reis met positieve, maar ook verschrikkelijke ervaringen. Al is hij solidair met de Republikeinen, hij vecht niet mee. Korte tijd draagt hij wel een wapen maar komt dan tot de conclusie: '[...] geen geweer meer. Mijn vulpen is een beter wapen'. Op hun lange reis komen ze door veel steden en dorpen die al veroverd zijn door de Republikeinen en zien ook de verworvenheden van de revolutie, zoals vrouwen die bewust in het proces staan, meer en beter onderwijs, (veel nieuwe scholen zijn in vroegere kerken gevestigd) en moderne wetten die door de Republikeinse

regering zijn uitgevaardigd. 'De oorlog beweegt zich tussen barbarendom en verlichting', constateert Helman. Vanwege persoonlijke omstandigheden moet hij op een gegeven moment teruggaan naar Barcelona. Hij komt dus niet tot Aragón.

In de rest van de hoofdstukken filosofeert Helman naar aanleiding van wat hij gezien heeft, veel over de mens en de politiek. 'Politiek is een amorele methode geworden om eigen voordeel te bereiken. Het doel heiligt de middelen', schrijft hij in het hoofdstuk over de fascistische militaire opstand onder leiding van Franco. Helman is hier ook een profet. In de huidige wereld is het immers geen haar beter, ook niet in zijn eigen geboorteland.

De *sfinx van Spanje* is een interessant boek over een strijd van meer dan 70 jaar geleden in het zuiden van Europa, achter de hoge Pyreneeën. Spanje is lang een geïsoleerd land geweest, waar van alles kon gebeuren. Nu is het een paradijs voor toeristen en mensen die er zich na hun pensioen terugtrekken. Maar of het politiek zoveel beter is? Helman haalt natuurlijk ook Spanjes literaire held Don Quichote van stal, die op de kale vlakte van La Mancha vecht tegen windmolens. 'Don Quichote heeft niet langer met vijanden te maken die in werkelijkheid slechts windmolens en schapen waren, maar met welbewapende legers die gemakkelijk zijn schild kunnen doorboren en met één slag het scheerbekken dat hem bedekt, kunnen doorklieven. De speer van zijn kinderlijke oprechtheid is nutteloos geworden.' Echt wel een boek om over na te denken!

Albert Helman: *De sfinx van Spanje. Beschouwingen van een ooggetuige*. Met een nawoord van Michiel van Kempen. Uitgeverij Schokland, De Bilt (2011)
ISBN 978 90 816628 19